

Egyd Gstättner JA SAM CAR

*Austrijske priče
o ludo odvažnim junacima*

LEYKAM
international

EGYD GSTÄTTNER

JA SAM CAR

Austrijske priče o ludo odvažnim junacima

LEYKAM international

NAKLADNIK
Leykam international d.o.o., Ilica 42, HR-10000 Zagreb
www.leykam-international.hr

ZA NAKLADNIKA
Jürgen Ehgartner

UREDNIKA
Eugenia Ehgartner

PRIJEVOD S NJEMAČKOGA
Igor Crnković

LEKTURA I KOREKTURA
Neli Mindoljević

© 2023 Leykam international d.o.o., Zagreb
Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati, fotokopirati ni na
bilo koji drugi način reproducirati bez nakladnikova pismenog dopuštenja.

Naslov originala: „Ich bin Kaiser” © 2022 Picus Verlag Ges.m.b.H., Wien

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu Ministarstva
kulture i medija Republike Hrvatske.

Gefördert durch das Bundesministerium Kunst, Kultur,
öffentlicher Dienst und Sport Österreich.

 Bundesministerium
Kunst, Kultur,
öffentlicher Dienst und Sport

ISBN 978-953-340-166-9

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i
sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001185621.

ILUSTRACIJA NA NASLOVNICI
Shutterstock

GRAFIČKO OBLIKOVANJE
Tvrtno Gregurić

TISKARA
Denona d.o.o., Zagreb

Tiskanje dovršeno u kolovozu 2023.

EGYD GSTÄTTNER

JA SAM CAR

Austrijske priče o ludo odvažnim junacima

Preveo s njemačkoga

Igor Crnković

Zagreb, 2023.

SADRŽAJ

JA SAM CAR
ILI: SMJENA STRAŽE U SCHÖNBRUNNU
7

FREUD NA JEZERU
(PUTOVANJE DR. FREUDENBERGERA NA KUPANJE)
65

KRALJICA LENDA
103

WITTGENSTEINOV PRAPRAUNUK
119

SVE ŠTO STE ODUVIJEK ŽELJELI ZNATI
O THOMASU BERNHARDU,
ALI SE DOSAD NISTE USUDILI PITATI:
NA IZLOŽBI NASLONJAČA SA ZAGLAVLJEM
137

SVE ŠTO STE ODUVIJEK ŽELJELI MISLITI
O PETERU HANDKEU,
ALI SE DOSAD NISTE USUDILI NI SANJATI, ILI:
BOSONOGA ŠETNJA TIHIM VRTOM
U OSAMDESET DANA
147

NESTALA GLAVA FRANZA IGELEA
MOZAIK SLIKA

167

NEPUŠAČI UMIRU, ILI:
O ŠTETNOSTI DUHANA

205

ODA RADOSTI! DIVAN DAR
BOŽANSTVA U PODZEMLJU:
ZAPISI IZ SKLONIŠTA ZA SMAK SVIJETA

245

PODZEMLJANI ZA IZVANZEMALJCE:
ARHIVISTI U IZMJENIČNOM DJELOVANJU MOĆI,
ODGOVORNOSTI I PONIZNOSTI

315

JA SAM CAR
ILI: SMJENA STRAŽE U
SCHÖNBRUNNU

1

Zovem se Trotta, Kevin Kai Trotta. Obitelj mi potječe iz Jugoslavije, točnije, iz Slovenije. Otac mi je bio gastarbajter. Poslije se osamostalio kao kestenjar u Celovcu. Sanjao je o tome da će jednoga dana otvoriti vlastiti restoran, jedinstven u svijetu, u kojemu će se posluživati specijaliteti od marona i na čijemu će se jelovniku naći uistinu svako jelo koje se na bilo koji način može pripremiti od kestena. Od juhe s maronima do rezanaca s kestenima, sa senfom od marona i kestenovim pivom. Ali ponajprije slastice: od knedla s maronima, pjenica od marona, pudinga od kestena, kesten-pirea sa šlagom, sve do tri vrste likera od marona. Međutim, obični kestenjar s malenim kolicima, jednim kotlom i pet vreća kestena teško će za života zaraditi dovoljno da bi mu se ispunili snovi. Zato se moj otac, Borut Trotta, najprije učlanio u stranku ÖVP*, ali od toga nije imao nikakve koristi. U ÖVP-u svi su mislili isključivo na svoje karijere, a nitko na kestenjara koji želi proširiti svoje poslovanje. Kad bi potegnuo tu temu, kestenjar bi dobivao savjete da bi osim marona mogao prodavati i pržene jabuke ili krumpire. Ali pržene jabuke i krumpiri bile su gadosti od kojih se nitko nikad nije obogatio. Onda je Borut Trotta prešao u SPÖ**, ali ni od

* ÖVP (Österreichische Volkspartei), Austrijska narodna stranka kršćansko-konzervativnoga političkog programa (op. prev.)

** SPÖ (Sozialdemokratische Partei Österreichs), Socijaldemokratska partija Austrije (op. prev.)

toga nije imao nikakve koristi. U SPÖ-u svi su bili posvećeni isključivo svojim odborima i tek ponekad jadnicima s druge strane Karavanki ili s druge strane Himalaje – kao i tomu da policija treba dijeliti samo usmene opomene. Mojega su oca nazivali *kestenjarkom*, nazivajući to rodnom ravnopravnošću. Na kraju, otac je prešao u FPÖ*, gdje je neko vrijeme imao dojam da ga shvaćaju, ali naposljetku je ipak zaključio da su ga samo vukli za nos. U FPÖ-u svi su mislili samo na svojega vođu, svojeg aktualnog *Führera*.

„Sve bi ih trebalo zatvoriti u Steinhof**,” govorio je otac, „sve do jednoga!” I tako je kestenjar ostao kestenjarom. Bilo je to klasično *austrijsko* rješenje.

Još je neukrotivija bila očeva ambicija da od mene stvori nešto posebno, da budem *netko i nešto*. To da ću jednoga dana postati nečim najboljim ikada, najvišim bićem, Borut Trotta iz Podljubelja nad Tržičem sigurno nije mogao ni slutiti. Govorio je da „otkida novac od svojih usta” kako bi uštedio dovoljno da mene, gastarbajtersko dijete, pošalje u gimnaziju. Pritom moje vlastite ambicije nisu bile ni približno toliko velike poput njegovih. Za većinu predmeta nisam bio osobito zainteresiran, pa sam se nekako provlačio sve do mature, koju sam položio na jedvite jade. Jedino što me je uistinu opčinjavalo bila je školska kazališna grupa u sklopu popodnevne izborne nastave, u kojoj sam, glumeći u komadima Goldonija, Lopea de Vege te, naravno, Nestroya i Raimunda, na trenutke pokazivao talent za komičara. Kad bi mi preostalo nešto vremena, nalazio sam se s malenom Elisabeth

* FPÖ (Freiheitliche Partei Österreichs), Slobodarska stranka Austrije, populistička desničarsko-nacionalistička stranka (op. prev.)

** U Steinhofu se nalazi bečka psihijatrijska bolnica Otto-Wagner-Spital, u kojoj su nacisti između 1938. i 1945. ubili 7500 pacijenata.

iz ulice Laubenweg te smo zajedno tamarali brežuljkom Kreuzbergl. Profesor njemačkoga u školskim predstavama dodjeljivao mi je uloge dvorske lude ili postolara. Publika, koja se sastojala od roditelja, smijala se mojim izvedbama, neki su čak i vrištali, a otac je bio vrlo ponosan na mene.

Nakon toga otišao sam studirati u Beč. Studirao sam ekonomiju, kao i svi drugi, jer u njoj nije trebalo toliko toga učiti napamet kao primjerice na pravu, a i zato što mi ništa drugo nije padalo na pamet. Tijekom prvoga semestra živio sam u Panoramskom studentskom domu u četvrti Brigittenauer Lände, ali nakon što su do kraja semestra trojica sustanara skočila s krova tog nebodera koji je gledao na zgradu *Kronenzeitunga*, preselio sam se u studentski stan u Mollardgasse u šestome okrugu, pa zatim u Schopenhauerstraße u osamnaestome okrugu, onda u Adambergergasse u drugome, odmah iza Dunavskoga kanala i trga Schwedenplatz, da bih konačno završio u četvrti Josefstadt, u Lerchengasse, pokraj Tigerparka. Gdje god živio, većinu vremena ionako sam provodio po kafićima čavrljajući s kolegama studentima: u *Westendu*, *Schopenhaueru*, *Anzengruberu* ili *Hummelu*. Međutim, teme naših razgovora rjeđe su se ticale studija, a češće studentica koje bismo mogli povaliti, NK Austrije, Kreiskoga ili poslovnih prilika, kojima sam sebi (kao i svi ostali) plaćao studij koji me nije ni najmanje zanimao. Radio sam kao statist u Josefstadtu, garderobijer u kabaretu *Simpl*, nosač kabela na Küniglbergu i asistent redatelja u kazalištu *Schauspielhaus*. Navečer se u kafiću opijalo slaveći propast pokvarenih, dekadentnih konzervativnih stranaka, raspravljalo o smrti kulture, o književnosti, kabaretu (u tim temama i dalje nisam bio osobito potkovan), a kad se ne bi našla nijedna studentica

koju bih odvuкао u krevet, noću bih se okušavao u prvim samostalnim kabaretskim izvedbama, premda su iz tih pijanstava najčešće proizlazile jedino gluposti. Jednom sam u krevet odvuкао Paulu, studenticu germanistike, koja me je, kad smo već ležali na madracu, ovlaš upitala jesam li „u srodstvu s *onim* Trottama”. „Kojim Trottama?” „Pa, s potomcima heroja Bitke kod Solferina!” „Kakvi junaci i kakav Solferino? Gdje je to uopće? I što je to? O kome se radi?” „Reci mi, zar ti to mene zajebavaš, Kevine Kaiu Trotta? Jesi li spavao na ušima na satu povijesti? Zar si prespavao lektiru iz njemačkoga?*” „Jesam. I to dubokim snom, vrlo dubokim!” A onda sam spavao s njom.

2

Dvaput godišnje, za Božić i tijekom ljetnih praznika odlazio sam kući i izvještavao oca o svojem napretku studija ekonomije. Moj dobri stari kestenjar povjerovao bi mi u sve „uspjehe” na riječ: koliko sam kontakata uspio sklopiti u *Simplu*, *Schauspielhausu*, Josefstadtu ili na Küniglbergu i koliko bi novih poslova moglo proizići iz tih kontakata. Stari je bio osobito ponosan kad bih dobio kakvu ulogu na ljetnim pozornicama između Friesacha i Langenloisa, najčešće ponovno u Raimundovim ili Nestroyevim komadima, premda ne više kao dvorska luda ili postolar, već u bijednim sporednim ulogama.

Na ljetnoj pozornici u mjestu Gars am Kamp jednom se

* Aluzija na obiteljsku sagu *Radetzky marš* Josepha Rotha iz 1932., u kojoj su glavni junaci obitelj Trotta i koja tematizira Bitku kod Solferina 1859. (op. prev.).

prigodom u publici našao šef zabavnoga programa Austrijske radiotelevizije u društvu svoje ljubavnice. Čovjek ne bi povjerovao: bila je to Paula. Nakon predstave prišao mi je lagano pripit i rekao kako smatra da posjedujem *ono nešto*, da imam *ekspresivno* lice, da sam *pojava*, te me je upitao jesam li zainteresiran za sudjelovanje u ponekoj televizijskoj produkciji, isprva, dakako, u manjim ulogama. Pitao sam se što mu uopće znači da sam *pojava* i u čemu je taj uvaženi gospodin prepoznao *ono nešto* i moju *ekspresivnost*, kad sam u Garsu igrao tek beznačajnu ulogu nijemoga sluge sa srebrnim poslužavnikom. Ali *njega*, naravno, nisam ispitivao o tim misterijima – uostalom, tko bi preispitivao takve stvari nakon što je *otkriven* kao talent? I tako sam smjesta pristao. I doista, uskoro sam se počeo povremeno pojavljivati u televizijskim dramama. Najčešće glumeći gubitnike, budale, naivne muževe ili sitne razbojnike i nespretne hohštaplere. Paula, ljubavnica šefa zabavnog programa, također je dobila ulogu – i to voditeljice glavnoga dnevnika. I tako sam se sve više udaljavao od ekonomije.

Jednom je prilikom u kantini ORF*-a za susjednim stolom šef zabavnoga programa sjedio s nekim meni nepoznatim čovjekom i nije mi promaknulo kako me njih dvojica krišom odmjeravaju. „Kakvo lice!” šaputao je nepoznati tip šefu zabave, dovoljno glasno da ga čujem. „Nevjerojatno! To je to! To je on! Pronašli smo ga!”

Šef zabavnoga programa kimao je, a zatim mi mahnuo pozivajući me da im se pridružim. Međusobno nas je upoznao. Jacques Bärenfels! Kevin Kai Trotta! Bärenfels, koji se pravim imenom zvao Franz Tschuschnig, ali kojemu je bilo

* ORF (Österreichischer Rundfunk), Austrijska javna radiotelevizija (op. prev.)

silno stalo do toga da ga svi zovu umjetničkim imenom – jer tomu je naposljetku i služilo! – smjesta me je upitao: „Trotta? Jeste li u rodu s Trottama iz Šepulja?” Šepulja? Nije mi bilo poznato nikakvo Šepulje, baš kao ni Solferino, poznavao sam jedino Celovac i Podljubelj nad Tržičem. „Odlično,” nasmijao se Bärenfels, „originalan čovjek, fantastično, originali su u današnje vrijeme iznimno rijetki, mislim da ste pravi čovjek za nas! Šepulje ionako više ne postoje. Naime, uništene su u ratu. To je nekoć bio gradić, doduše maleni, ali ipak gradić, od kojega je danas preostala tek velika, široka livada.”

„Aha.”

„No, bilo kako bilo. Dakle, slušajte me, Trotta, stvar je sljedeća: planiramo veliku reformu programa, najveću u povijesti radiotelevizije. Neće ostati ni kamen na kamenu. I zato će biti i gomila novih formata...”

„Formati?”

„Da, formati. Nekoć se govorilo o emisijama. Ili programskim jedinicama. Ili, još bolje, serijama. Ali to više nije primjereno vremenu. Danas uobičajeno govorimo o formatima. Kako god. A sad, ponavljajte za mnom: ‘Pa, što?’”

„Pa, što...”

„Savršeno! A sad: ‘Ali i on mora ostati barem malo miran!’”

„Ali i on mora ostati barem malo miran!”

„Super! Te dvije rečenice bit će vaš zaštitni znak! Trotta, vi ste car!” I tako sam, dakle, u Kantini ORF-a okrunjen za cara Kevina Kaia I. Austrijskog.

Koncepcija emisije bila je očekivano jednostavna: trebao sam glumiti karikaturu austrijskoga cara, koji će u dvadesetome stoljeću potpuno raspadnutu, amputiranu, prožvakanu i propalu Austriju, kojoj je potkraj stoljeća prijetio potpuni slom, osloboditi iz bijede i poniženja te joj vratiti stari sjaj iz doba monarhije. Kako bi ponovno zauzela svoje mjesto u središtu svijeta. Moja se uloga, načelno, sastojala u tome da u pratnji majstora ceremonije, Jacquesa Bärenfelsa, koji je u stvarnome životu bio moj umjetnički direktor, vladam dvorom i ugošćujem uvažene posjetitelje. Pritom sam, zapravo, kao i u svakome drugom *talk showu*, intervjuirao njegove goste. Jedina je razlika bila ta što sam se ja prema njima odnosio svisoka, doživljavajući samoga sebe kao *pluralis maiestatis*, dok sam se njima obraćao u trećem licu, kao da su običan ološ. Nosio sam raskošnu odoru, ukrašenu brojnim resama, odličjima i lentom, te sam sebi mogao dopustiti malo izrugivanja i ponižavanja svojih gostiju, uglavnom austrijskih uglednika i političara. Ono što bi se u stvarnome životu smatralo bezobraštinom i vrijeđanjem ugleda, ovdje je bilo: *chutzpah*. Za opuštanje su se u međuvremenu puštali isjeći iz moje carske svakodnevice: u njima mi je zadaća bila da se u svakoj situaciji pokažem što je moguće otuđenijim od stvarnosti, što mi uistinu nije teško padalo. Emisije smo snimali u velikoj svečanoj dvorani Kuće industrije na trgu Schwarzenbergplatz. Odmah su postigle ogroman uspjeh i postale najuspješnijom produkcijom javne radiotelevizije. Od svih novih *formata* poteklih iz velike programske reforme, nakon godinu dana bila je jedini preživjeli projekt. Poput

Feniksa koji se izdignuo iz gomile neuspjeha i medijskih ćoraka. Nisam siguran jesu li me gledateljice i gledatelji ikada uistinu doživljavali kao karikaturu. Ali, ako i jesu, ja sam u toku te godine malo-pomalo prestajao biti karikaturistom, pretvarajući se sve više u utjelovljenje te karikature.

Nitko nije mario za to tko mi dolazi u goste. Jedino je bilo važno da se daju ponižavati. Gledateljicama i gledateljima kod kuće pred televizorima bilo je stalo jedino do toga da svakoga od njih ismijem i da se odnosim prema njima kao prema najvećim budalama! Neko vrijeme to mi je ponižavanje i omalovažavanje uglednika doista pričinjavalo zabavu. Ne biste vjerovali u kakve bi se idiote na pripremnim sastancima iza pozornice pretvarali takozvani vršitelji dužnosti i moćnici jedne države! Ne samo u uplašene malene plačljivce, karijeriste i beskičmenjake, što je bilo razumljivo, već i ljude bez ikakvih vlastitih ideja, bez bilo kakve vizije, bez trunke kreativnosti, bez imalo duhovitosti, humora ili autoironije, ali zato svi do jednoga opsjednuti moći i tuđom imovinom, obične marionete svojih doktora spinova, *coacheva*, menadžera i konzultanata, a istodobno (što je karakteristično za marionete) potpuno nesvjesni svojih marionetskih uloga. Moćni, da, barem naizgled moćni, ali osuđeni na brzi istek roka trajanja, nakon kojega slijedi vječno potonuće. Međutim, s vremenom je to ponižavanje postalo glinenim, metalnim, proizvodljivim, dosadnim i stereotipnim. Osim toga, smio sam im spuštati s ljudske strane, ali uvijek sam morao ostati politički korektnim. Slavne marionete koje su mi dovodili iz politike i društva dopuštale su mi da im se na desetak minuta malo izrugujem i gutale u sebi poniženje, da bi zauzvrat stekle ogromnu slavu. Slavu, rekoh, ne popularnost. To se dvoje lako pobrka. Popularan sam postao *ja*. Sve popularniji.

Ali cijeli mi se taj sustav gadio. Ta uloga cara nije da ismijava vrhunske sportaše, glazbenike, provincijske političare i pametnjakoviće! Car ne postoji zato da prima u audijenciju kralja skijanja, nogometa ili kakva guvernera koji se slučajno preziva *Car*! Kad bih bio pravi car, smjesta bih ukinuo te audijencije! Međutim, to su vjerojatno bili prvi predznaci moje unutarnje transformacije. Politička satira više nije bila obična politička satira, postupno je postajala strastvenom političkom željom većine stanovništva. Televizijska kuća, uhvaćena na krivoj nozi vlastita dvosmislena senzacionalna uspjeha, uplašila se i odlučila preko noći ukinuti emisiju.

Gašenje emisije izazvalo je ogromne prosvjede, kojima se radiotelevizija nije nadala. Bio sam miljenik publike, car gledanosti, a iza mojih leđa stajalo je čitavo pučanstvo. Telefoni korisničke službe zvonili su do usijanja. Programski direktor i intendant primali su prijetnje smrću. Čak je i u parlamentu došlo do zapitkivanja iz redova opozicije (iako su oni pobrali najviše mojih batina), zbog „zanemarivanja kulturnoga programa”. Državna radiotelevizija isprva se skrivala iza svoje arogancije i prividne svemoći: što se smatra kulturom, a što ne, to je isključivo u njihovoj ingerenciji – u pitanju je sloboda umjetnosti, sloboda medija, sloboda radiotelevizije, stoga ne može biti govora o zanemarivanju kulturnoga programa. Međutim, takav im se stav obio o glavu i barikade su pale. U Beču su na otvorenoj ulici napadali djelatnike državne televizije. Održana je demonstracija u kojoj je prosvjedna povorka marširala Ringom sve do Heldenplatza. Gledateljice i gledatelji zahtijevali su povratak svojega cara. Slične scene

navodno su se odigrale i krajem devetnaestog stoljeća u Londonu, kad su se starice na ulici Oxford Street svojim torbicama pobunile protiv Sira Arthura Conana Doylea nakon što je ubio svojega Sherlocka Holmesa, dopustivši mu da se sunovrati i pogine na slapovima Reichenbach.

Poput Sherlocka Holmesa, i ja sam morao uskrsnuti da bih umirio masu. Ipak je ta masa bila i klijentela, takozvane *pretplatnice* (u što su se ubrajali i *pretplatnici*!). Bezbroj grozničavih kriznih sastanaka u uredu intendanta (na kojima je sudjelovao čak i sam vrh države) konačno su doveli do kompromisa, da me više neće prikazivati svakoga tjedna, već samo u posebnim i svečanim prigodama, ali zato na prvome programu, u najgledanijem terminu i kao cjelovečernji zabavni program! Tako su se emitirale prigodne emisije povodom Nove godine i Dana državnosti, reprize, *best-of* nastavci, *director's cut* epizode, isjecci, posebni nastavci posvećeni savezним pokrajinama i slično. Međutim, više nismo mogli snimati u velikoj svečanoj dvorani Kuće industrije na Schwarzenbergplatzu, koja je u međuvremenu bila zauzeta. Pa smo morali potražiti drugu lokaciju. Jacquesu Bärenfelsu, koji je napisao scenarij za većinu nastavaka serijala, konačno je pala na pamet fantastična zamisao: Schönbrunn! Dvorac je bio slobodan, a pružao je s jedne strane savršen interijer, a s druge i izvrsno okruženje perivoja sa zoološkim vrtom, labirintima, glorijetom i svim ostalim carskim sadržajima! I produkcija je ondje bila mnogo jeftinija, a novi specijalni nastavci ispast će još autentičnijima! *Austrian Hollywood*. Ja sam se odmah udomačio na novoj pozornici i vratio se svojemu puku! Sad

više nisam bio obična ponuda televizijskoga programa, već povratnik iz izgnanstva i car izabran od puka!

4

Pripremajući se za nove emisije, mnogo sam čitao o rođen-
danu nekadašnjega cara, 18. kolovoza: o nesretnom mani-
festu *Mojim narodima*, o Bad Ischlu, o „idiotima na vlasti” i
„gulašu sudnjega dana”, o Sarajevu i Feldkirchu, iz kojega je
posljednji car, mladi Karlo, posljednji put napustio austrijski
teritorij pobjegavši u progonstvo iz kojega se nikad više neće
vratiti, najprije u Švicarsku, zemlju *vermicellesa*, iz koje je
potjecao njegov prapraprapradjed Rudolf (koji je isprva bio
obična marioneta, političko kompromisno rješenje, među-
tim, s vremenom je procvao u ugledna cara), da bi potom iz
Švicarske otputovao tisuću kilometara preko Atlantika, na
otok Madeiru, gdje je ubrzo umro okružen cvijećem jarkih
boja. Mnogo sam čitao i o njegovu sinu Ottu, prvome naža-
lost ne caru, kultiviranu čovjeku koji je bio predodređen za
prijestolonasljednika, ali nikad nije smio kročiti na austrijsko
tlo, pa je postao uglednim članom Europskoga parlamenta,
non playing homo politicus, kao i o njegovu unuku Karlu,
prijestolonasljedniku nakon prijestolonasljednika, koji je po-
stao osrednjim humorističnim televizijskim voditeljem, te je,
takoreći, započeo karijeru kabaretista, međutim, i na tom je
polju bio obično topovsko meso, pa je ubrzo bio prisiljen dati
ostavku. Car kao komičar: kako bi to izgledalo? Mi smo pošli
točno suprotnim putem! Karlov praunuk postao je vozačem

utrka. Što li je Bog time zamislio? On, doduše, više nije nosio plemićku titulu *von*, ali ipak i dalje ima toliko imena da bi njima sam mogao popuniti cijelu tablicu sudionika pokojega *Grand Prix*a. Ali valjda se i praunuk bivšega cara mora nečim baviti...

Naravno, najviše sam materijala pronašao o legendarnoj Sisi, pravim imenom Elizabeta, a poslije i Romy, koja u našoj seriji nažalost nije imala pravoga pandana: na tome se svako još moglo poraditi. O toj sam temi vodio brojne rasprave sa svojim autorom, Jacquesom Bärenfelsom, dijeleći mišljenje Jamesa Joycea da kad drama postane previše dosadnom, na pozornicu treba stupiti žena. Ali, nažalost, nismo uspjeli pronaći nikakvo heteroseksualno rješenje. Iako napola strankinja (Bavarka), Sisi je bila majka nacije, punokrvna histeričarka, opsesivno-kompulzivna neurotičarka, pjesnikinja amaterka i uzor svim Austrijankama koje su je strastveno oponašale, a često i nadmašivale, premda većina njih nije završila spektakularno poput nje: femicidom. Zato su mnogi austrijski muževi često uzdisali: nisam ni ja toga pošteđen!

Republika je bila u raspadu, osipanje kancelara postajalo je sve gorim i gorim, najprije se sedam kancelara izmijenilo u nešto manje od četiri godine, zatim tri kancelara u mjesec dana, na kraju se više ujutro nije znalo tko će navečer biti kancelar. Više se nije znalo ni u kojim je okolnostima netko postajao kancelarom, ni u kojima je navrat-nanos ponovno smijenjen. Lažirala su se ispitivanja javnoga mnijenja, no s obzirom na to da su ispitanici tradicionalno lagali, krajnji rezultat bio je da su krivotvorene laži zapravo ispale

istinite. Novost je bila u tome što vlast više nije špijunirala samo svoje podanike, već prije svega samu sebe. U svakom slučaju, inflacija predstavnika naroda dovela je do njihova potpuna obezvređivanja. Narodni zastupnici više nisu imali veze sa svojim narodom, a narod, s druge strane, više nisu zanimali njegovi predstavnici, nije im vjerovao i prezirao ih je, na kraju ih više nije ni poznavao te je zaboravio čemu uopće služe kancelar ili ministri. Nije im se više isplatilo ni pamtiti imena. Kratkotrajne vlade nadmašivale su jedna drugu u tome koja će biti smješnija, neprekidno su izdavale kontradiktorne i nečuvane uredbe, koje se nisu mogle ni izvršavati ni kontrolirati, pa ni sankcionirati, donosile zakone koje su naknadno morale povlačiti i opozivati, ali bez obzira na to, uvijek bi se pobrinule za vlastitu dobrobit i vlastite džepove, dok je zemlja sve dramatičnije tonula u kaos i apsurd. Ideja republike doživjela je povijesni krah. Suvišni govori predsjednika bili su sve češći i sve su se više pretvarali u nemoćno brbljanje.

Ostarjeli predsjednik, dobri vazal, koji je već postao pomalo dementnim i kojemu je nedostajalo karizme da bi bio pravi karizmatik, umro je na dužnosti, što je samo po sebi bila rijetkost, pa su proglašena tri dana žalosti. Mi, tvorac mojega *alter ega* Jacques Bärenfels i ja, često smo razmišljali o dobrobitima carstva za Austriju: vlast, psihoterapija za narod i turbopogon za turizam, sve u jednome. Tajming je bio idealan, a kruna je i dalje bila nadohvat ruke: nalazila se u Schönbrunn, pod staklenim zvonom, a prilika za ostvarenje našega nauma nikad nije bila veća nego sad. Zavjerenički sastanak na vrhu u kavani *Roth* na Währinger StraÙe, nasuprot Zavjetnoj crkvi održan s pomno odabranom skupinom bliskih suradnika od povjerenja i umreženima na utjecajnim položajima doveo

je do konačne odluke i deklaracije. Nacionalno žalovanje iskoristili smo za državni udar, preuzimanje vlasti i proglašenje monarhije. Sve se odigralo munjevito, gotovo bez ikakva otpora. Za to, zapravo, uopće nismo bili zaslužni mi: ako ćemo iskreno, monarhija se obnovila i proglasila sasvim sama. Mi smo samo trebali prenijeti čitavu stvar svijetu, sažeti, verbalizirati i komunicirati općeprihvaćenu odluku i proglasiti je službenom. Što je bilo sasvim jednostavno: nije trebalo nikoga ni svrgavati ni izguravati. Nije trebalo čak ni raspuštati parlament, on je mogao mirno nastaviti razglabati i igrati se politikantstva kao i dotad. Čak je i trenutačni kancelar mogao zadržati svoju funkciju, a njemu je savjetovano da se zadovolji time. Naravno, kao i kod svakoga državnog udara, radioteleviziju je trebalo smjesta staviti pod kontrolu i što je prije moguće dovesti u red. Intendanta, toga ljigavog priljepka, uzeli smo za taoca. Nije imao nikakve šanse, imao je jedino svoju funkciju i ništa drugo. Morao je biti sretan što smo mu ostavili radni stol i što ga nismo protjerali iz države. Ali morao je potpisati sporazum kojim je pristao biti mojom marionetom. Svi urednici (i muškarci i žene) otpušteni su bez prethodne najave i – nakon polaganja zakletve odanosti – ponovno vraćeni na posao. Kako su samo gundali, skakali i gugutali! Istinska moć u državi ležala je u rukama dužnosnika i sindikata državnih službenika, tako je oduvijek bilo i tako će zauvijek biti, a tako je bilo i sada. Morali smo jednostavno preuzeti ono što se oslobodilo i što nam je palo u ruke. Meni nisu trebale ankete, ni lažne ni istinite. Ja sam jednostavno vladao i donosio odluke. Nisam namjeravao održavati tiskovne konferencije na kojima bih se opravdavao i priznavao kako „nisam nikakav svetac”. Nikad nijedan svetac nije sam za sebe tvrdio da je svet.

Beč, koji je bio glava iznad vode stare, oglodane pohane pileće republike Austrije, mutant pohane piletine i vodene glave podno Bečke šume, preko noći i u tren oka povratio je svoju slavu dostojnu carstva, tako da su čak i carski dužnosnici ponovno imali čime upravljati, pa više nije bilo apsurdnih *larifarija*. Priključiti ostale članice nekadašnje monarhije carstvu nije bio nikakav problem: budući da je Europa ionako bila ujedinjena, premda preko volje, granice su u svakome slučaju već bile propusne ili čak nepostojeće. Jedino što je nedostajalo toj Europi bila je duša i ono što povezuje tijelo i dušu. I njoj su prijetili propast i raspad, jednako kao što je i Austrija bila propala i raspadnuta. Poglavarima zemalja pod Krunom pozvani su u Schönbrunn na dodjelu malenih kruna, čemu su se svi radosno odazvali, zadovoljni što mogu postati dijelom *nečega velikog*. Na odlasku sam im svima podijelio vrećice slatkiša. Predstavnici naroda zemalja pod Krunom već su ionako bili prisutni u Austriji, prije svega u Beču, kao i dotepenci i doseljenici sa svih strana svijeta. Bruxelles je odjednom izgubio na važnosti, vraćen je, tako reći, u belgijske okvire, a za to je bilo dovoljno tek nekoliko večera! Austrija je bila demokracija u kojoj Sunce nikad nije izlazilo i u kojoj se nikada nije događalo ono što je željela većina. Bilo da se radilo o umjetnosti ili politici, o autobusnim postajama ili izborniku nogometne reprezentacije: takozvane „demokratske strukture” bile su obična mješavina alibija, lobiranja, mobinga, korupcije, predizbornih kampanja i intriga. Sve je postajalo sve gorim i gorim. Službena Austrija, trula i šuplja republika, odnosno njezini predstavnici, već su se neko vrijeme suočavali s opasnošću od povratka monarhije i, premda su povlašteni to smireno poricali, dok su se pojedina strujanja utapala u nostalgiji maštanja, nije se moglo poreći

da je i prije obrata sve više turista iz cijeloga svijeta dolazilo u Schönbrunn u nadi da ću im se ukazati *ja* ili da će barem svjedočiti pompoznoj smjeni straže, jer bili su uvjereni da je ponovno uspostavljena monarhija već odavno postala stvarnošću: prva uskrsnula monarhija stoljeća na kontinentu, prvo uskrsnulo carstvo Europe u novome tisućljeću, prvi uskrsnuli car! Svjetska senzacija! Pritom sve to nije imalo mnogo veze s politikom. A sad su dobili što su htjeli! Svijet je bio oduševljen! Povratak u carstvo iz bajke! U bajci nije bilo parlamenta, ni kancelara, ni predsjednika, ni oporbenih vođa, ni pokrajinskih guvernera, ni pododbora, ni općinskih vijeća ni šefova zastupničkih klubova, već samo carica i careva, kraljica i kraljeva, prinčeva i princeza. Odnosno: postojali su, i predsjednici, i čelnici oporbe, i vijećnici, ali nisu igrali nikakve uloge. Kraljevske obitelji Velike Britanije, Nizozemske, Španjolske, Norveške i Švedske čitavo su stoljeće pružale uvjerljiv dokaz da se dosljednim, tvrdoglavim, elitističkim nedjelovanjem ne samo rješavaju svi politički i društveni problemi, već i da sama kraljevska obitelj, neprekidno ne čineći ništa, sama postaje sve popularnijom, a prije svih sam monarh, koji uživa gotovo božansko štovanje. Tragikomični apsurdni improvizirani teatar nedjelovanja na kraljevskom dvoru, usporediv jedino s tragikomično apsurdnim improviziranim teatrom nedjelovanja u katedralama i crkvama, u svim je zemljama, pa čak i među susjedima i saveznicima bio trajni kinohit. Mediji su živjeli od njega! Turizam je živio od njega! Gospodarstvo je živjelo od njega! Bilo je suludo što smo se mi, kao mala zemlja, cijelo stoljeće dobrovoljno odricali toga društveno-političkog zlatnog rudnika!

Jednako je tako teško bilo previdjeti činjenicu da se, osim uspomena na Franju Josipa i Sisi, u suvenirnicama

Schönbrunna pojavljivalo sve više suvenira s likom Kevina Kaja, koji su se prodavali mnogo bolje od onih mojih kraljevskih prethodnika: pojava je to koja se mogla primijetiti i u Rimu, kad bi novi papa zamijenio staroga. A što je drugo bio Schönbrunn nego *austrijski Vatikan*, osobito u stoljeću sedisvakancije! Sad je konačno sve opet imalo svoj red, ne-sluzbeno je napokon opet postalo službenim – za dobro naroda, za dobro državnih financija i na radost svijeta. Gotovo je cjelokupna infrastruktura još uvijek bila raspoloživa. Ja sam bio jedini koji je nedostajao Schönbrunnu za savršenu sreću i blaženstvo tijekom stogodišnjega Trnoružičina sna. Ja, Kevin Kai Trotta, sad, dakako, Kevin Kai *von* Trotta, bio sam car, čak i prije krunidbe i stvarnoga preuzimanja vlasti, car kojega je narod izabrao aklamacijom, no narod je bio tek Božji instrument, a Bog je bio, ako ništa drugo: dobar! Tko bi se tomu usprotivio? Teološke bedastoće nikad neće zastarjeti. I tako je sve ostalo po starome.

Na kraju, ni u Francuskoj sredinom devetnaestog stoljeća nije bilo drukčije: predsjednik republike, Louis-Napoléon Bonaparte, izabran 1848. na četiri godine, želio je obnoviti svoj mandat, ali nije mogao biti ponovno izabran. Pa je pokrenuo Operaciju Rubikon! Prigrabio je neograničenu moć. Kao što je poznato, republikanci su gotovo posvuda pokušali pokrenuti ustanak, u Parizu, a pogotovo u Lyonu, u Marseilleu, na jugozapadu. Ugnjetavanje je bilo nemilosrdno, čak su i Victor Hugo i Edgar Quinet morali pobjeći u egzil! Državni udar bio je uspješan. Francuska je dospjela pod Bonaparteovu diktaturu. Godinu dana poslije, 2. prosinca 1852., ponovno je uspostavljeno carstvo za Napoleona III. – uza sveopće odobravanje plebiscita. Nova vlast rado je isticala kako svoj legitimitet crpi iz općega prava glasa.

U konačnici, Bog poput bombe pogađa cara, a car poput bombe pogađa svoj narod, odnosno narode. To su detonacije plemstva, a jednom kad se dogode, ne mogu se više poništiti, sve do sudnjeg dana.

5

Kao što sam i očekivao, preuzimanje moći bilo je jednako preuzimanju nemoći, što mi, međutim, nije ni najmanje smetalo, s obzirom na to da mi je nemoć ionako bila simpatičnija od moći, barem u kontekstu svjetske politike.

Zamisao da prilikom svečane krunidbe sam sebi stavim na glavu tešku krunu bila je Jacquesova, trebala je to biti aluzija na narodnoga vladara Napoleona i ostaviti dojam. I *jest* ostavila dojam. Tek što sam okrunjen, već sam primio prvu pozivnicu u goste: i to ni manje ni više nego iz Buckinghamske palače! Ondje se razgovaralo uglavnom o lososu, lovu i škotskim tresetištima. Sastanak je bio usiljen, ukočen i dosadan do ludila, pa sam bio presretan kad sam ga obavio. Vidjelo se da britanske visosti i veličanstva već cijeli život pate od gmizave bolesti kraljevske kuće – dosade i dokolice, dok im se otupjelost od nečinjenja ničega, koja je graničila s debilnošću već zavukla pod kožu i ušla u krv. Međutim, ništa od svega toga nije dopiralo do vanjskoga svijeta. Jedini vidljivi trag sastanka u Buckinghamskoj palači bila je fotografija kraljice i mene, koja je nevjerojatnom brzinom obišla svijet, koju je prenijela svaka televizijska postaja, koju je svaki časopis objavio u prigodnim izmišljenim člancima,

od kojih su svi bili jednako dosadni i bezvrijedni. Članovi britanske kraljevske kuće jesu glumci prisiljeni igrati uloge nedjeljućih vladara: monarha, koji svakoga jutra ustanu iz kreveta, po cijele dane nemaju što raditi kao ni ovlasti da išta čine, sve dok uvečer ponovno ne legnu na počinak. Glavna im je zadaća izdržati i preživjeti dan, svaki pojedini dan, i tako mnogo, mnogo godina, sve za stabilnost svojega carstva, s jedne strane kloneći se takozvanih skandala, a s druge proizvodeći ih u velikim količinama. Ti skandali ne moraju biti ništa osobito, dovoljno je da su senzacionalistički. Pritom glumci kraljevske obitelji nemaju ni fiksno radno vrijeme, a pogotovo ne sindikat glumaca kraljevske obitelji, već im uloge traju od prvoga do posljednjeg dana života. Jednostavno uvijek moraju biti dostupni drugima, poput virtualnih lutaka u izlozima, a to je najteži od svih poslova. Morao sam se čuvati da i ja ne upadnem u tu stupicu. Međutim, u vrijeme mojega inauguracijskog posjeta Buckinghamskoj palači, u vječnoj se monotoniji i vladarskoj svakodnevicu ipak događalo nešto novo, jer upravo se u to vrijeme u njoj snimala nova sezona omiljene Netflixove serije, koja je prikazivala sudbine kraljeva i kraljica u proteklu stoljeću. Točnije, samo *jednoga* kralja i *jedne* kraljice, koja ga je naslijedila. Kao i kraljevske obitelji i dvorjana. Sto godina nedjelovanja! To je u palaču unijelo barem malo živosti, uzbuđenja i napetosti: jednom tjedno glumci kraljevske obitelji okupljali su se u velikome salonu kako bi zajedno gledali glumce koji su ih glumili, glumce glumaca (i glumice glumica) kraljevske obitelji, kako igraju njihove vladarske uloge nečinjenja ničega. Ali čim bi prošlo tih tričetrvt sata, ponovno bi zavládala dosada, a ekscelencije, veličanstva i visočanstva ponovno su bili prepušteni sami sebi, sve do večernjega lososa s umakom od kopra. Narod je

sve to iznimno volio i uvijek iznova čeznuo za neprekidnim ponavljanjem istoga.

„Naravno da je sve to besmisleno, a još je manje zabavno,” rekao mi je prastari princ, hodajući dva koraka iza kraljice, u čijoj je sjeni živio već gotovo sedamdeset godina, „otvarati milijune izložbi cvijeća i dobronamjerno gledati stotine domorodačkih plesova u nekadašnjim kolonijama. Ali to nam je dužnost, a i besmislena dužnost mora se ispuniti. Život moje žene, koja je postala kraljicom, dakle izvanzemaljkom od voska i plave krvi, također je besmislen! Kao i egzistencija svih tih pingvina sa svih strana svijeta, bilo izabranih ili okrunjenih, koje ugošćujemo na dosadnim gala večerama u palači. Mi postojimo zato da bi svi ti silni milijuni i milijarde beskorisnih ljudi na svijetu gledali našu uzaludnost, kako bi se lakše nosili s vlastitom uzaludnošću. Činimo im veliku uslugu. Mi smo kraljevski zooški vrt. Svijet je bajka koju priča dvorska luda, prepuna buke i bijesa – a zapravo beznačajna. Samo nemojte to nikome reći. Ionako vam nitko ne bi povjerovao! Mi smo figure koje slijepo lutaju carstvom besmisla”, potajno mi je stari princ šaputao na uho iza leđa svoje kraljice. „Nemamo ništa svoje osim vlastitih neuspjeha i praznine svojih života. Mi smo bića bačena u nešto lišeno svakoga smisla, tako da možemo biti jedino groteskni, dok naša patnja nije ništa drugo nego tragična sprdnja.” Kimnuo sam. „Ali zato će, kad jednoga dana umrem, u Vanuatu goli nigeri održati minutu šutnje u moju čast. I to mi je nagrada, vidjet ćete!” Jesam li staromu princu možda trebao reći da izraz *niger* više nije politički korektan? Ali, bio je već toliko star te ionako poznat po svojemu nepristojnom jeziku i neprimjerenim šalama koje si je dopuštao. Nisam znao ni gdje je Vanuatu, pa sam se radije držao gesla *samo se smješkej*,

nadajući se da u dvorani nema čitača s usana.

Čim sam se vratio iz Buckinghamske palače, već me je u carskome kalendaru dočekao sljedeći službeni termin, koji je trebalo odraditi: stajanje mirno kako bi napravili odljev moje voštane figure za Madame Tussauds u Prateru.

Austrija je bila izbavljena, Schönbrunn zauzet, ali inače se nije mnogo toga promijenilo otkako sam prestao glumiti cara i postao carem. Ionako sam ga morao i dalje glumiti. Doduše, uloga cara više nije bila dovoditi na pozornicu nekakve trećerazredne uglednike, čak ni radi njihova javnog poniženja. Careva misija bila je uspostaviti doba istinskoga blaženstva. Car je morao biti: a) dobrohotan, b) velik, c) uzvišen, d) pošten, e) beskrajno dalek, a istodobno i nadasve blizak. Čekalo me je mnogo posla.

Za početak, bili su hitno potrebni simbolički činovi, jer sav politički život počiva na simbolima. Bärenfels i ja neko smo vrijeme razmišljali o preimenovanju Austrije u *Kakaniju*, ali ja u imenu svojega carstva nisam želio imati asocijaciju na izmet. Druga varijanta bila je *Kastanija*, a glavni grad zvao bi se *Maroni*: to bi usrećilo mogega oca.

Kao car, bio sam naravno i vrhovni zapovjednik svoje vojske. Međutim, vojska mi se gadila, gadili su mi se vojni manevri, gadio mi se rat, ratno huškanje, ratne priče. A sve to nije se uklapalo ni u duh vremena. Kao mladić, uz mnogo sam muke (pa i glumačkoga umijeća) uspio izbjeći služenje vojnoga roka. Tu sam pobjedu nad uskogrudnom, brutalnom državom smatrao svojim najvećim životnim uspjehom, barem prije nego što sam okrunjen za cara. Želio sam biti car mira,

spokoja i dobrostanja. Srećom, nitko nije bio ni najmanje zainteresiran za ratovanje, ni Nijemci, ni Francuzi, ni Britanci. Amerikanci, Rusi, Japanci i Kinezi povremeno bi potpirili kakvu vatru, ali u vrijeme moje vladavine nikad nije došlo do svjetskoga sukoba i apokalipse. Svi su samo željeli maksimalizirati profit. Vojarne, koje su uglavnom potjecale još iz vremena stare monarhije, postupno su napuštene, sravnjene sa zemljom i zamijenjene stambenim blokovima. Ulagачi u nekretnine postali su novim moćnicima. Njihov novac dolazio je ili iz ruskih bespuća ili iz arapskih emirata i šaikovskih tornjeva. Nigdje nije bilo prijetnje sukobom, posvuda je vladala samo potrošačka groznica. Spretni marketinški stručnjaci izjednačili su herojstvo s konzumerizmom, povezujući ga i prikazujući niskim cijenama. Moderni heroji nisu više patili i ginuli za domovinu, već su kupovali uime kapitalizma. Bilo je to, doduše, deprimirajuće, ali istodobno i jasan znak da je *najbolji od svih svjetova* postao stvarnošću. Čelnici država shvatili su da je rat, kad se sve zbroji i oduzme, potpuno neisplativ i da ga stoga po svaku cijenu treba spriječiti! Moj stric Otto, koji je na božićnim slavljinama uvijek rado raspravljao o politici, dok sam još bio mlad jednom me je upozorio da nam prijeti velika opasnost od Rusije. Da je vodstvo u Kremlju u sumnjivim rukama. Da su mnogi na Zapadu oduševljeni njihovim malenim, zdepastim vladarom samo zato što govori njemački i zna skijati. Možda i ima bolje manire i reprezentivniju vanjštinu od nekih svojih prethodnika, „sve dok mu se čovjek ne zagleda u oči. Iza njih je mračna duša!“. I doista, taj je ruski tiranin desetljećima poslije jednom prilikom pokušao vratiti kotač vremena unatrag i ponovno osvojiti svoje kolonije, ali nasreću, i Rusiju je u međuvremenu iznutra načela dekadencija, pa je patuljasti vladar naposljetku pao kao žrtva